

SZABÓ BÉLA

A DEBRECENI EGYETEM ÁLLAM- ÉS
JOGTUDOMÁNYI KAR 100 ÉVE

(1914–2014)

című kiállítás megnyitása

2014. november 6.

THE OPENING OF THE EXHIBITION „100 YEARS OF FACULTY OF LAW OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN”. In the fall of 2014 the Faculty of Arts and the Faculty of Law of the University of Debrecen celebrated the 100th anniversary of beginning of university training. Just as the Faculty of Arts, the Faculty of Law commemorated the anniversary with an exhibition. The published speech was presented at the opening of the exhibition organized in the the Library of Social sciences. It reflects on the importance of keeping traditions and on the reassuring thoughts addressed to the teachers and students of the Faculty.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A száz éve működő debreceni egyetemen a jogászképzés az ötvenötödik tanévében jár. Néhány éve bekövetkezett az az állapot, hogy az egyetem történetében több lett azon évek száma, mikor létezett jogászképzés az egyetem oly sok helyen álló falai között, azokkal szemben, mely években nem volt.

A legújabb tizenkilenc tanév büszke, hagyományokkal teljes harminchatra nézhet vissza. Egy olyan, ereje teljében lévő karra, amelynek tanárai meghatározó helyet vívtak ki maguknak a kor magyar jogtudományában, amely évi több százas hallgatói létszámaival a korabeli jogászutánpótlás jelentős részét adta a megcsonkult országnak.

Ez a kiállítás két korszakot ölel át. Szerény, de büszke emléke a régi jogi karnak, szerény, de büszke és reménykedő bizonyossága az új jogi karnak, amely büszkén vállalja azon évtizedek örökségét, amelynek tanúi sajnos már szinte teljesen hiányoznak közülünk. Cséka Ervin, Gál Gyula professzorok és évfolyam- és kortársaik távoztával az utóbbi évek jubileumi ünnepesein már csak elvétve tűnnek fel a régi jogi kar nagyon idős – de debreceni végzettségükre büszke – volt hallgatói.

A kiállításához az alkalmat az egyetemi képzés megindulásának 100. évfordulója adja. Könyvtárunk munkatársai kezdeményezték, azért, hogy jelenlegi hallgatóink, akiknek történelmi érdeklődése sokszor csak az aktuális szappanopera legutóbbi részéig terjed sajnos, láthassák, hogy milyen hagyományok örökösei azzal, hogy ezen a modern karon tanulnak.

Az egyetem létrehozásának története sokak, sokunk előtt ismert, mégis engedjék meg, hogy az itt látható szerény relikviák okán felvillantsak néhány momentumot a

kezdetekről és a későbbi évtizedekből. Néhány esetben érdekes párhuzamokra figyelhetünk fel az új kar történetével.

Mintegy húszéves, hullámokban meg-megújuló – természetesen vitáktól és egyenetlenségektől sem mentes – „mozgalom” eredményeként, 1912. július 7-én szentesítette a király a magyar országgyűlés által elfogadott 1912. évi XXXVI. törvénycikket, melyben „a debreczeni és a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról” rendelkezett, és melynek az 1. §-ában a következőképpen fogalmazott: „*Debreczenben és Pozsonyban, fokozatos fejlesztés mellett, tanszabadsággal felruházott magyar királyi tudományegyetem állíttatik fel.*”

Három kar (a református hittudományi, a bölcsész- és a jogi kar) jött létre, a negyedik pedig (az orvosi), meg lett kínálva. Már a létrehozás szakaszában elkészültek az egyetemi épületek és az orvosi kar tevékenységét alátámasztó közkórház tervei, de tudjuk a megvalósításra még jó húsz évet várni kellett.

A kultuszminiszter évenként növekvő rendben óhajtotta az egyetem négy évfolyamát megnyitni. A Református Kollégium főiskolái ugyanilyen rendben szüntették volna be évfolyamaikat.

Az egyházkerület felajánlotta, hogy három éven át évi 60 ezer koronát fizet, ha egyszerre négy évfolyammal kezdi meg működését az egyetem. Úgy lett. 1914. március 14-én pályázatot hirdetett 28 debreceni egyetemi tanszékre a kultuszminiszter. Ezek hittudományi, jogi és bölcsészeti tanszékek voltak.

Köztudottan a képzés 1914-ben indult meg, nagyon szerény körülmények között a Református Kollégium épületében.

A jogi karra kinevezett hat új professzor (Bernolák Nándor, Illyefalvi Vitéz Géza, Kiss Géza, Márffy Ede, Mártonffy Marcel, Iványi Béla) mellé a debreceni református jogakadémia hat tanárát (Jászi Viktor, Teghze Gyula, Szentpéteri Kun Béla, Tóth Lajos, Kovács Gábor, Bacsó Jenő) átvette az egyetem.

A háború kezdete, a rendkívüli helyiséggondok, valamint a Debrecenben dúló kolerajárvány veszélyeztette ugyan, de nem odázta el az oktatás megkezdését, ami 1914. október 20-án indult meg. Néhány itthon lévő jogtanárt B-osztályú népfelkelőnek sorozták be a tanév során, de a honvédelmi miniszter felmentette őket a tényleges szolgálat alól. Ketten azonban sokáig a fronton voltak kénytelenek maradni.

A képzés rögtön hihetetlen nehézségek elé nézett: az előadói és szemináriumi helyiségek teljesen hiányoztak.

A jogi kari oktatás számára évtizedekig a Református Gimnázium hat tanterme, de a város más épületeiben is béreltek helyiségeket.

A jogi kar állandóan szóvá tette elhelyezésének tökéletlenségét, a kari üléseken szinte évente kértek intézkedést a rektortól, minisztertől, de végleges megoldást csak az egyetem központi épületének megnyitása 1932. május 5-én jelentett.

A központi épületben kapott helyet a négy dékáni hivatal, valamint az orvosi kar kivételével a karok intézetei és előadótermei.

Hallgatói létszámával a két világháború között a jogi kar volt az egyetem legnépesebb kara. Mint a statisztikákból kitűnik, az első félévre beiratkozók között a joghallgatók száma 36 és 78 százalék között mozgott. Ez megfelelt az országos trendeknek. Nem véletlen, hogy a két világháború közötti viszonyok érzékeltetésére – többször a magyar kultúrtörténetben – a „jogászok országa” paradigma kerül alkalmazásra.

Ezen (nem minden esetben pozitív kicsengésű) megállapítás mögött az a jogszabályi követelmény állt, amely az államigazgatás érdemi ügyintézői szakán általában az államtudományi vagy jogtudományi doktorátust írta elő a hivatalnokok számára.

Debrecenben az 1914 és 1944 közötti években a joghallgatók – egyes adatok szerint – az összes hallgatók 46-47%-át tették ki.

(Csak zárójelben jegyzem meg, hogy ugyanakkor a kar például az 1929/30. tanévre az elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire az állami költségvetésből 10% erejéig részesült. Ebben az évben a beiratkozók 48%-a volt joghallgató.)

A karnak kezdetben 12, majd 13 tanszéke volt. Annak ellenére, hogy egyes tanszékeket éveken keresztül helyettesítők látták el, azt mondhatjuk, hogy a tanári kar gerince nagyon erős volt és végig megmaradt. A legfontosabb tanszékeket folyamatosan betöltötték, a vakánsokat pedig a sokoldalúságukról híres kollégák teljes szakszerűséggel tudták ellátni (@ a mi karunknak kezdetben 13, ma 12 tanszéke van).

Ma már – egy-két kivételtől eltekintve – alig ismertek azok a professzorok, akik közül többen egész felnőtt életüket, vagy pályájuk jelentős szakaszát a debreceni jogi katedrák egyikén töltötték.

Az emlékezőnek nagyon nehéz dolga van kiemelni bármelyik professzort is. Ki legyen?

Az akadémikus magánjogász Tóth Lajos?

Az eredeti gondolkodású perjogász Bacsó Jenő?

A meghatározó jelentőségű büntetőjogász-kodifikátor és első választott debreceni rektor Bernolák Nándor?

A múlt század első felében a »kálvinista Róma« egyházéletén meghatározó nyomokat hagyó Szentpéteri Kun Béla?

A reggeleit a Csapó utcai piacon kezdő, s a mindennapi gazdasági helyzetről így tájékozódó elméleti közgazdász-statisztikus Bozóky Ferenc?

A legmaradandóbb elméleti műveit Debrecenben alkotó római jogász Marton Géza?

Mindöjükről beszélnünk kellene, és igazságtalan lenne bármelyik másikat is nem említeni. Rányomták bélyegüket egy korszakra, és olyan iskolát teremtettek, melyet csak vágyhatunk újra felépíteni. Olyan emléket hagytak, amellyel a mának is impulzusokat adhatnak, és adnak is, például kiválóbb hallgatóinknak egy-egy szakdolgozat vagy TDK-dolgozat témájának kidolgozásánál, s nekünk tanároknak is saját szakterületünkön.

Hogy megtakarítsam egyenkénti méltatásukat, engedjék meg, hogy felhívjam figyelmüket a mai és holnapi ünnepi eseményekkel összefüggésben megjelent kötetünkre, melyben részletesen megismerkedhetnek a volt debreceni jogászprofesszorok életével és munkásságával.

Fel kell azonban fedeznünk, hogy a kiállításnak – a régi idők felidézése mellett – van egy másik üzenete is. Annak a közösségnek felmutatása, amely a régi hagyományokra büszkén, az elmúlt csaknem húsz éve alatt egy modern jogász- és később igazgatási képzést megteremtve, hagyománytisztelő és hagyományteremtő tevékenységet folytatott itt a jogi karon. Folytonosan változó hallgatók és többé-kevésbé állandó oktatók együttélésének a modern, bizonyosan megbecsülésről és néhol szeretetről tanúskodó relikviái is kiállításra kerültek. Hiszen valahol már a mi új karunknak is története van.

Remélem, hogy a múlt a jelen és a jövő összekapcsolódása feltűnik majd az itt a Társadalomtudományi Könyvtárba olvasni és tanulni (de legalább internetezni) betérő hallgatóknak. S ha ez így lesz, az mindenekelőtt e könyvtár munkatársainak (Pergéné Szabó Enikőnek, Magyar Tamásné „könyvtáros” Andinak, Fejér Annának), valamint az irattár vezetőjének, Juha Enikőnek köszönhető. Jól jelképezik ők, hogy bár nem a kar alkalmazottai, de mégis mennyire magukénak érzik a jogi oktatás ügyét.

Miután felhatalmazást kaptam rá, engedjék meg, hogy szerény kiállításunkat ezenel megnyissam, és kérem, szánjanak öt percet a tárlók, plakátok és molinók megtekintésére.